

בעיות הלכתיות בהפעלת חדר מיון בשבת

הרב י. נייבירט - ד"ר י. ק-דייק

מדי יום-ביומו פונים חולים רבים לחדרי המיון של בתי-החולים בתלונות שונות ומגוונות, חלק מהחולים מופנה ע"י רופא עם אבחנה משוערת או מבוססת וחלק אחר פונה מעצמו בגלל מחלות, פציעות או מיהושים שונים.

חולים המגיעים לחדר-המיון בשבת מעוררים בעיות הלכתיות רבות וניתנת בזה סקירה כללית של בעיות אלו על פי נסיונו של רופא פנימי בבית-החולים "שערי-צדק" - ירושלים.

נכון כאן במכלול הבעיות המתעוררות מרגע כניסתו של החולה לחדר המיון ועד עזיבתו - לביתו או לאשפוז במחלקה אחרת בבית-החולים.

כאופף כללי יש להדגיש, שמדובר במצב בו אין בנמצא אינו-יהודי וכל העבודות חייבות להעשות ע"י יהודי. כמובן, שאם נמצא אינו-יהודי ישתנו הדברים לחלוטין, אף כי לא תמיד מצב כזה הוא אידיאלי. ידועה המחלוקת בשו"ע בין המחבר לבין הרמ"א (סימן שכ"ח סי"ב), שלדעת המחבר משתדלים שלא לעשות ע"י גוי, אלא דוקא ע"י ישראל גדול ובר-דעת, כדי להציל חולה שיש בו סכנה. לעומתו סבור הרמ"א, דכל שאפשר לעשות בלא דחוי ע"י גוי - עושים על-ידו. והמ"ב מביא (בסקל"ז), שאין זה מנהג ותיקין, דאף שיכל לעשות על ידי-גוי, מ"מ היהודי זריז יותר.

כ ל ל י ם

- א. אם הגיע החולה קודם כניסת השבת, יש להשתדל להכין ולבצע את כל הבדיקות הדרושות לפני השבת.
- ב. רצוי להכין מבעוד יום אביזרים רפואיים שגרתיים על מנת למנוע חלול שבת במקום סכנה. אי לכך יכין תחבושות ופולסטרים חתוכים בגדלים שונים ואמצעי-עזר למניעת כתיבה, וכפי שיבואר להלן.
- ג. אין חייבים לעשות כל פעולה, תוך אי-נעימות, על מנת למנוע חלול שבת במקום פקח-נפש. אי לכך אין הרופא הכונן חייב להמצא בבית-החולים כל השבת מחשש שיבוא חולה שיש בו סכנה ויזדקק לרופא זה.
- ד. כל שאפשר למעט באסורי שבת, הן בחומרתן והן בכמותן, חובה לעשות כן, בתנאי שצורה זו של טפול לא תכביד על היעילות והזמן הנחוץ להצלת החולה, וכפי שיבואר להלן.

לצורך הדיון המפורט, נחלק את שהותו של החולה בחרד-מיון ל-4 שלבים עיקריים:
א. רישום; ב. איבחון; ג. טפול; ד. העברה למחלקה אחת או שחרור.

א. רישום מותר לרשם לציין בכתב את הפרטים החיוניים של החולה, מכיון שרבים מהבאים לחדר-מיון הם בגדר חולה שיש בו סכנה, או לפחות ספק סכנה ואי-אפשר לדעת מראש מי מהחולים נכנס להגרות אלו.

הפרטים הם חיוניים כדי לא להחליף בין החולים.

אי לכך מותר לרשום את הפרטים הבאים: שם משפחה, שם פרטי, שם האב, גיל, תאריך (ללא ציון השנה) ושעת הקבלה.

אסור לרשום מספרים שונים כגון תעודת זהות ומספר החולה וכדו', וכמו-כן אסור להכין בשבת תחמת, שמתחמים בה את פרטי החולה.

מותר לרשם לציין את התלונה העקרית של החולה, כי זה מקל על עבודתו של הרופא ומידעל את הטפול בחולה. אם נזהגים לרשום פרטים אלו גם בספר מיוחד, כדי לשמר את העובדות המוצאת לגבי החולים, יש לדחות זאת אחרי השבת, כיון שרישום זה אינו חיוני לטפול או איבחון מידי של החולה.

מוצע בזה להכין מלפני השבת גלימות שלימים ומסודרים, הכוללים את כל הטפטים האפשריים, ממספרים במספר אחד. לפי שיטה זו מספיק לכתוב את פרטי החולה החיוניים פעם אחת וכל יתר הבריקות ניתן יהא לזהות לפי המספר הקבוע לאותו גליון. דבר זה יצמצם את כמות הכתיבה בשבת ויתרום גם בכך שיחסוך זמן בעת הטפול בחולה. כמו-כן רצוי שפרטים כלליים הנבונים לכל חולה, יהיו מוכנים קודם השבת, כגון, תחמת הרופא על טפסי בדיקת וכדו'.

ב. איבחון - לצורך אבחנת מחלתו של החולה יש צורך בבדיקות שונות הכוללות בדיקות שיגרותיות, בדיקות מיוחדות, העברת הבריקות למעבדה ושמשו במכשירים שונים.

1. בדיקות שגרתיות - מבצעים אצל כל חולה וחולה. הכוונה בעקר לבדיקות פיזיקליות, דהיינו מדידת חום, דופק ולחץ-דם. מבוצעת הלכתית אין איסור לבצע מדידות אלו כי הן מכוונות לצורך החולה. כמו-כן מותר לבצע בדיקה גופנית רגילה - כולל האזנה לקולות הלב והנשימה - ואין בבדיקות אלו כל איסור מלאכה בשבת.

אחרי הבדיקה מותר לכתוב את הממצאים רק בתנאי שמדובר בחולה שיש בו סכנה, או ספק סכנה. במקרה שהרופא קובע שאין זה בגדר חולה שיש בו סכנה - אסור לכתוב את הממצאים, אם כי מותר להמשיך בבדיקות השגרתיות.

גם לגבי חולה שיש בו סכנה רצוי להכין מערב שבת אמצעי עזר כגון סימנים מוכנים ומוטכמים כדי שלא יצטרכו לכתוב בשבת.

2. בדיקות מיוחדות - מבצעים רק אם יש הוראה רפואית מיוחדת - לאור מצב החולה ובעיותיו הרפואיות. כמובן, שישקן בדיקות מרובות ונציין כאן רק את החשובות והשכיחות שבהם.

א. הוצאת דם לשם בדיקה - בהוצאת דם ישנם שני איסורי דאורייתא: לפי הרמב"ם יש בזה משום דישא ולפי החוטפות - משום שחיטה. לכן מותר להוציא דם לצורך בדיקות רק בחולה שיש בו סכנה או חשש לסכנה. קודם להוצאת הדם מבצעים מספר פעולות. נפרט פעולות אלו בתוספת הצעות למעט בחלול שבת: קושרים חוטם וריד, כדי למצוא את הוריד. מכיון שאין עושים כל קשר של קיימא - אין בזה איסור.

חיטוי העור - כאשר משתמשים בצמר-גפן ספוג באלכוהול על מנת לחטא את מקום הדקירה, יש בזה משום שחיטה שהוא תולדת דישא. אכן אפשר לשפוך את האלכוהול על העור ואח"כ לשפשף את המקום עם צמר-גפן. דרך אחרת למעט חילול שבת הוא השמש למסרה זו בספוגיות נייר הרב פרנק (הר צבי חאו"ח סי' ק"ד) והרב פינשטיין (אגרות משה, ח"ב סי' ע') פוסקים להקל בנייר מדין שחיטה ולכן עדיף להשתמש בספוגיות נייר לצורך חיטוי מקום הדקירה. אכן, כיום ישנה אפשרות טובה יותר מבחינה הלכתית ללא כל חשש של חלול שבת והוא השמוש בניילון, אשר אינו סופג ועל כן יש לזעזע לכל המחלקות בבית-החולים להשתמש בניילון לנקי העור במקום צמר-גפן.

חיטוי ביד - אין בזה משום איסור צובע, כי מלאכה זו מוגדרת רק כשהוא מעוניין לצבוע אבל לא דרך לכלוך. לצורך החיטוי ביד יש להשתמש ב-Q - Tips צמר גפן המהודק למקל קטן - ומיכן מבעוד-יזם. היד שעל צמר-גפן מועבר על העור ללא כל שחיטה.

ב. בדיקות דם, שתן וצואה - שמבצעים ע"י חומרים כימיים מסויימים אשר בבואם במגע עם הדם, השתן או הצואה משנים את צבעם (כגון - Lapstix; Dextrostix; Hematest נייר לקמט ועוד) - מותר לעשותם בשבת. הסיבה היא כולעיל, שאין כוונתו לצבוע אלא שמעוניין בתוצאה ולא בעצם הצביעה של החומר.

ג. ניקורים שונים - כגון ניקור מותג, נקור מהריאה או מהבטן וכד' - מותר לבצע, כיון שעושים אותם תמיד לחולים מסוכנים או לפחות בגדר חשש סכנה.

3. העברת הבדיקות למעבדה

א. לאחר קבלת החומר המיועד לבדיקה (דם, שתן, צואה וכד') מעבירים אותו במבחנה למעבדה. לצורך זהו החומר שמים על המבחנות מדבקות אשר עליהם מצויין שם החולה הבדיקה הנדרשת. בפעולות אלו קשורים מספר איסורים: כתיבה; הדבקת הנייר – שלפי הרמב"ם (הלכות שבת, פכ"ב) אם מדבק שני חומרים יחד חייב משום חופר; ואם יש לקרוע את המדבקות מגליל נייר – יש בזה גם משום קורע. לגבי כתיבה וקריעת נייר, כבר ניתנה לעיל ההצעה להכין גליונות ממוספרים המוכנים מראש, כך שאין צורך בכתיבה וקריעת הנייר. אכן, ביחס להדבקה יש לעיין במקרה שמדביק נייר על מבחנת זכוכית שלאחר השבת יורידוהו לצורך שמוש חוזר של המבחנה, נמצא שההדבקה לא היתה עולמית ויתכן שיש מקום להקל. אך העצה הטובה ביותר היא לצרף את פתק-הבדיקה ע"י גומי למבחנה, בלי שיהא צורך להדביק עליה מדבקה. (במעבדה עצמה קיימות בעיות הלכתיות שונות, אך אין זו המסגרת לדון בהן כי אנו דנים במאמר זה בבעיות בחדר מיון).

ב. מיון התשובות – לאחר בצוע הבדיקה מוחזרות התשובות (יחד עם התשובות של חולים אחרים) מהמעבדה לחדר-מיון (או למחלקה). יש איסור גמור, משום כבוד, במקוון התשובות והכנסתם לגליונות החולים אם לא משתמשים בתוצאות מיד. לכן מוצעות 3 אפשרויות לפתרון הבעיה:

האחת מכניסה את התשובות לגליון החולה מיד עם הגיעם ומודיעה לרופא, שמעיין בהם מיד; הרופא מתעניין בבדיקות ומשאירן ללא מיון – עד מוצאי-שבת; הרופא מתעניין בכל תשובה ומיד בתום העיון הוא עצמו מכניס את התשובה לגליון.

4. שמוש במכשירים שונים – לצורך קביעת האבחנה, יש צורך בשמוש במכשירים שונים. בחדר מיון השמוש העקרי נעשה בשני מכשירים: אק"ג ורנטגן.

א. אלקטרוקרדיוגרם (אק"ג) – מספר איסורים קשורים בהפעלת מכשיר האק"ג: שימת משחה על מקומות החבור של האק"ג (לצורך הולכה חשמלית טובה) – יש בזה לכאורה משום ממרח. אכן, לפי הרב א.ח. גאה (בבד השולחן על ספר קצת השולחן, סי' קל"ח) משמע שאין בזה איסור דאורייתא דכתב שם: "דרך בנתן משחה על רטיה או על מכה (שרצנו שהמשחה תגיע לכל מקום) חיישינן שמא יחליק פני המשחה" ומכיון שבנידון דיון אין ברצוננו כלל שהמשחה תגיע לכל מקום – אין בזה איסור תורה. ויעוין גם בשו"ת יביע אומר ח"ד סי' כ"ז שהאריך מאוד בזה להיתר. ולכן גם מותר לנקות את המקום בצמר-גפן יבש לאחר גמר בצוע האק"ג מכיון שאין כוונתנו למרח המשחה. אכן, עדיף להשתמש בנזל לצורך ההולכה החשמלית ואז אין כל חשש איסור. (ואמנם לא יקח את הנזל בצמר גפן, כיון שבעל כרחו יבוא לידי סחיטה).

הדלקת המכשיר - אם המכשיר פועל על-ידי חשמל יש בזה איסור בונה לרעת החזון-איש, וגם לדעת החולקים עליו יש איסור בהפעלה חשמלית. לכן עדיף להשתמש במכשיר הפועל ע"י סוללות (בטרידת), שהפעלתן קלה יותר מבחינה הלכתית.

הדלקת הנורה - עם הפעלת המכשיר, נדלקת נורה חשמלית המעידה שהמכשיר תקין. לפתרון בעיה זו ניתן לציין מספר הצעות:

לבטל כליל את הנורה, כמו שנהגים במקרה חשמלי; להתקין נורה עשויה ניאון במקום נורה חשמלית רגילה (בנורת ניאון האיסור קל בהרבה): להתקין זמזום במקום הנורה, שצלצולו יעיד אם המכשיר תקין.

כתיבה - לאחר הפעלת המכשיר ולחיצה על כפתור לשם התחלת הכתיבה מושמעת הפעילות החשמלית של הלב על גליל נייר. מנגנון הכתיבה הוא, המסה של חומר דק על גליל נייר ע"י מחט חמה. בשו"ע או"ח סי' ש"מ ס"ד נפסק: "הנורחק... שעוה שעל פוקס אב יש במקומו כדי לכתוב בו שתי אותיות חייב" (משום מוחק, לפי המ"ב). יוצא מזה שגם בשעוו (ובחמרים דומים) יש איסור של כתיבה ומחיקה.

כתיבה נוספת הקשורה לאק"ג היא כתיבת הפרטים של החולה על התרשים שלו, מחשש שגם יפול מהגליון ויאבד.

קריעה - לאחר בצוע התרשים קורעים את סרט הנייר כדי לצרפו לגליון החולה. כמו-כן יש צורך לעתים להחליף גליל נייר חדש ואז יש צורך לקרוע את נייר העטיפה המכסה את הגליל. בקריעת העטיפה אין כל איסור, כפי שיבואר בסעיף התרופות.

כבוי המכשיר - ביחס לכבוי המנוע מסתבר שאין בו אלא איסור מדרבנן, כי אין פה כיבוי על מנת לעשות פחמים וכמו שמותר לכבות גחלת של מתכת מפני היזק הרבים, כן גם מותר לכבות מנוע זה, כדי שרבים הנצרכים למכונה בו כיום יוכלו להשתמש בה, ולא יחול קלקול במכשיר. ביחס לכבוי הנורה - יש להשתמש באחד הפתרונות שהוצעו בהדלקתה. קיימת אפשרות להמנע מכבוי בידיים ע"י החקנת מכשיר TIMER שבעת הדלקת המכשיר מכוונים אותו לזמן סביר זה - TIMER יכבה את המכשיר מאליו.

מדידות שונות הקשורות לתוצאות התרשים מותרות, כיון שנעשות לצורך חולה.

ראינו בזה שישנם מספר איסורים הקשורים בהפעלת האק"ג, ולכן ברור שמותר לעשות אק"ג בשבת רק לחולה שיש בו סכנה או בספק סכנה וגם אז יש להשתדל לפעול בדרך הקלה ביותר מצד ההלכה, וכפי ההצעות שהובאו לעיל.

ב. רנטגן - גם כאן ישנם מספר איסורים הקשורים בהפעלת המכשיר.

הפעלה המכונה - אשר פועלת בדרך חשמלית. למעשה, גם בימית-החול נשארת המכונה דולקת ברוב שעות היזם ואם כן קיימת האפשרות להפעיל המכונה בערב-שבת ולהשאירה דולקת כל השבת. אך מכיון שדבר זה עלול לגרום נזק למכשיר על כן עדיף להתקין TIMER שיפעיל את המכונה באופן אוטומטי, שאין בהפעלת המכונה באופן זה אלא איסור דרבנן משום גרמא-ואם אין TIMER מותר להפעיל המכונה רק במצבים כפי שיבואר לקמן.

בעצם הצילום - יתכן שאין בו איסור תורה וכן מוכיח הרב פרגק בספרו הר צבי, חז"ד סי' ר"ל, על פי רש"י גיטין ד"ט, "שכתב שאינו ניכר, שאין לו חקנה אלא ע"י הוספת חומר חוש, שאז אינו משוזה לכתב הראשון לכתב רק החומר שהוא מוסיף מושב לכתב חוש" - ולפי זה - אין בעצם הצילום-איסור דאורייתא.

פיתוח הצלום - בזה יש איסור תורה מטעם כותב, כי באיסור כתיבה נכלל גם ההוספה של חומרים כימיים לשם הבלטת אחיות (או תמונות), שלא היו ניכרות קודם לכן.

הדלקת וכבוי המסך - לצורך פיענוח הצילום תולים אותו נגד מסך מזאז וכך מסתכלים עליו. יש להשאיר את המסך דלוק כל השבת, אך אם אין הוא דלוק - מותר להדליקו - אם אפשר ע"י שינוי - לצורך חללה שיש בו סכנה, כדי לאפשר אבחנה מדויקת.

הנה מאמר וקשורים איסורים בהפעלת מכשיר הרנטגן מותר להשתמש בו בשבת רק במקרים הבאים:

במקרה של סכנת חיים - כגון חסימת מעיים, שברים מסוכנים וכד' - ברור שמותר להשתמש ברנטגן שהרי פקח-נפש דוחה שבת; גם במקרים שהרופא זקוק לצלום רק כדי לודא את אבחנתו, מותר להפעיל את הרנטגן, אף על פי שגם בלא רנטגן אפשר לשער את האבחנה, כגון שמדובר ברלקת ריאות. הטעם להיתר הוא עפ"י המבואר בשו"ע א"ח סי' שכ"ח ס"ד: "עושים כל דבר לצורך חללה שיש בו סכנה, כמו שרגילים בימית החול" וביאר במ"ב שם סקי"ד "דכל שהוא צורך החללה - מותר".

אכן במקרה שאין חשש לסכנת חיים, רק סכנת אבר, כגון חשד לטרק באצבע וכד', יש איסור לחלל עליו את השבת באיסורי דאורייתא. ברם, מותר לחלל עליו שבת באיסורי דרבנן כשמדובר בפגיעה בתפקוד האיבר כפי שנפסק בשו"ע א"ח סי' שכ"ח סי"ז כדיעה שלישיית שכך ההלכה: "אם יש סכנת אבר עושים איסור דרבנן בלא שינוי". ובהגדרת המושג סכנת אבר כתב בקצות השולחן, ח"ז דף צ"ג: "שאמרו סכנת אבר לאו דוקא סכנת בטול האבר לגמרי, אלא אפילו הסכנה היא שהאבר יישאר חלש כל ימיו

ולא יהא ראוי למלאכתו כדרך העולם, כגון שיהא צולע על יריכו או שהיד לא תפעל כראוי, גם זה בכלל סכנת אבר".

לאור האמור יוצא לכאורה שאין להתיר צלומי רנטגן בשבת לבירור סכנת אבר, כיון שקשור הדבר באיסורי דאורייתא. ובמ"ב סי' תצ"ו שער הציון סק"ט כתב "דאיסור דאורייתא ע"י שינוי לא מחירים במקום שאין סכנה". אולם לעומתו כתב בשו"ע הרב או"ח, סי' שכ"ח סי"א, שעל-ידי שינוי מותר לעשות אפילו מלאכה גמורה. ובאגלי טל, מלאכת טוחן, סעיף י"ח, כתב - בחולה שאין בו סכנה מותר לישראל אפילו מלאכה גמורה של תורה ע"י שינוי. וכן כתב גם בקצות השולחן סי' קל"ד ס"ד ש"אפילו מלאכה גמורה דאורייתא מותר לישראל לעשות ע"י שינוי אם אין גוי". וכן כתב גם בתהלה לדוד סי' שכ"ח סקכ"ב. אם כן יש מקום לסמוך על הפוסקים הנ"ל ולהתיר לבצע צלום רנטגן ע"י שינוי במקום סכנת אבר.

ג. טפול - הבעיזת הטפולידת בחדר מיון מבחינת הלכות-שבת כוללות מתן תרופות, זריקות תת-עוריות ותוך שריריות וזריקות וערויים תוך-ורידיים.

1. ביחס לחרופות - במחוש בעלמא אסרו חז"ל לקחת תרופה בשבת, גזירה שמא ישחיק סממנים, וכך נפסק להלכה בשו"ע (או"ח סי' שכ"ח ס"א).
והנה, לכאורה יש להקשות מדוע אסור בזמנה"ז לקחת תרופה גם למחוש בעלמא, הרי אין אנו בקיאים בשחיקת סממנים, וכדפסקו התוספות, ביצה ד"ל ע"א שבזמן-הזה מותר לטפח ולהכות כף על כף דאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר. וחירץ ר' אברהם חיים נאה בספרו קצות השולחן, ח"ז, דכיון שיש תרופות שער היום צריכות שחיקת סממנים, קיימת הגזירה הראשונה לענין מחוש בעלמא. וכעין מה שנפסק שאין חוקעים בשופר בר"ה שחל להיות בשבת, גזירה שמא יעבירנה ד' אמות ברשות-הרבים, אע"פ שכמעט אין במציאות רשות-הרבים בזמן הזה. אבל כיון שיש מקום בעולם שבו יש רשות הרבים - נשארה הגזירה במקומה.
ברם, חולה שנפל למשכב עקב כאבים או חום מותר לקחת תרופות - כן פסק הרמ"א סי' שכ"ח סל"ז.

ביחס לכדורים העטופים בנייר מותר לקרוע העטיפה, כל זמן שאינו עומד להשתמש באותו נייר וכפי המבואר במ"ב או"ח סי' שי"ד סקכ"ה בשם התוספתא: "מותר לקרוע העור מפי החבית של יין". אכן, יש להזהר מקריעת האותיות שעל נייר העטיפה. אך אם אי-אפשר להמנע מכך יש להקל, כיון שמחיקת אותיות כזו היא מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם דרך קלקול ובפרט שזה לצורך חולה. (כעין זה מצינו בחזון איש סי' ל"ח שמתיר לחלוב בהמה דרך קלקול דהיינו, שהחלב ילד לאיבוד משום צער בעלי-חיים).

2. זריקות ה-עוריות - מבחינה הלכתית אין כל בעיה בעצם ההזרקה לצורך חולה שנפל

למשכב מפני שאין בו הוצאת דם ואפילו אם תצא טיפת דם, הרי זה שלא לרצונו של המזריק וגם אין זה פסיק רישא ולכן מותר. (ובענין השימוש בצמר גפן ספוג אלכוהול, ראה לעיל בתחילת דברינו).

3. זריקות ה-שריריות - גם כאן אין איסור לצורך חולה שנפל למשכב, כי גם כאן

אין הוצאת דם בפעולה זו ואם יוצא דם הרי זה בנגד לרצון המזריק וגם איננו פסיק רישא. (וראה לעיל בענין חיטוי העור).

4. עירוויים וזריקות ה-ורידיים - במקרים אלו מוציא הרופא תמיד קצת דם כדי לודא

שהמחט נמצאת בתוך הוריד ופסק הרמב"ם (הל' שבת, פ"ח ה"ז) "החובל בזה שיש לו עור חייב משום מפרק - חזא שיזא צריך לדם שיצא מהחבורה", ולכן פסקו הרב י.

אברמסקי (מזבא בשמירת שבת כהלכותה, פרק י"ט) והרב ש.ז. אדערבך (מזבא בציץ-

אליעזר, ח"ט סי' י"ז), שיש איסור מדאורייתא בזריקה או עירווי תוך ורידי. לעומתם

סובר הרב א.י. ולדינברג בספרו ציץ אליעזר (ח"ח, סי' ס"ו, ח"ט סי' י"ז, ח"י סי'

כ"ד) שאין בזה איסור דאורייתא, "כיון שלעצם הדם הוא לא צריך - אין זה נקרא מלאכה

שצריך לגופה", אך גם לדעתו יש בזה לפחות איסור מדרבנן. לכן ברור שהזרקה תוך-

ורידית מותרת רק בחולה שיש בו סכנה.

הגם בחולים שצריכים הזרקות תוך-ורידיות מספר פעמים ביום (כגון מתן Heparin

לחולים עם מאורעות טרומבו-אמבוליות) עדיף להתקין מחט קבועה בתוך הוריד ולהזריק

את התרופה דרך מחט זו בלא להוציא דם בכל פעם. (גם מבחינה רפואית עדיף לעשות כן).

לענין חיטוי העור - ראה לעיל בקשר לבדיקות דם.

ולענין קריעת נייר העטיפה מהמזרקים - ראה לעיל בקשר לתרופות. לצורך קיבוע המחט

בוריד משתמשים בתחבושות ובפלסטרים. יש להכין מערב שבת כמות מספקת של חומרים

אלו, חתוכים במידות שונות כדי שלא יצטרכו לחתוך בשבת. אכן אם לא הכינו מערב-

שבת מותר לחתוך את הגדל המחוץ לצורך קבוע המחט.

ד. העברה למחלקה - בדרך כלל חולה שמתקבל לבית החולים הוא חולה שיש בו סכנה ולכן

מותר לכתוב עבורו את הפקודות לטיפול ולבדיקות נוספות. אך יש לכתוב רק את הפרטים

החיוניים לצורך הטיפול המידי. ביחס לפקודות ליום המחרת הקשורות לרציפות הטיפול

יש מקום להקל מכיון שיש צורך להעביר את פרטי הטיפול למשך יממה שלימה על מנת

למנוע טעויות ושבושים. פרטים בלתי חיוניים יש לרדת למראי שבת. ישתדל לכתוב

הכל בדרך שינוי.

שחרור החולה - משנמצא שאין החולה זקוק לאשפוז הוא משוחרר מחדר המיון לביתו. נהוג לתת לחולה מכתב-שחרור ובו מצויינת האבחנה ופרטים הנוגעים לחולה ולמחלה מטעמים משפטיים - רפואיים וכן הוראות לרופא המטפל. תעודה כזו אין כל היתר לכתוב בשבת. לפתרון בעיה זו - ובעיית הכתיבה בשבת בכלל - מוצע בזה להתקין רשם-קול (טייפרקורדר) שבו יקליט הרופא את הפרטים הנוגעים לחולה, למחלתו ולטפולו. המכונה תפעל כל השבת, כדי שלא יהא צורך להדליקה בשבת, ובשעת הצורך מכניסים סרט ומקליטים.

הדבור לתוך הרשם-קול לא נחשב ככתיבה, כיון שאין הכתב ניכר, כך פסק באגרות משה ח"ד סי' קע"ד ויביע אומר ח"ד חיו"ד סי' כ'. אך יתכן שיש בזה איסור דרבנן משום מוליד-קול. ברם מאחר שמדובר בחולה יש מקום להקל בזה. גם מטעם הכנה משבת לחול אין כאן, כיון שנפסק ע"י האחרונים שכל שיש חשש הפסד אם לא יעשה בשבת לא נקרא הכנה. (ומטעם זה מותר להכניס מעיל מן הגזוזטרה על מנת למנוע הרטבתו בגשם אע"פ שיודע הוא בברור שלא ילבש אותו בשבת).

הדברים שנאמרו כאן לא נתכוונו הלכה למעשה, אלא לצורך הצגת הבעיות והערות הלכתיות הנוגעות בדבר. הלכה למעשה יש לשאול כל פרט אצל מורה הוראה מובהק הבקי גם בבעיות הרפואיות.

ישראל באומות כלב באיברים, הוא רב חלאים מכולם ורב בריאות מכולם... שהוא בחלאים מתמידים הפוגעים אותו בכל עת מדאגות ויגונות ופחד ונטירה ושנאה ואהבה וסכנות, ומזגו עם העתים בהיפוך ושינוי מתוספת ומגרעת הנשימה מבלעדי המאכלים הרעים והמשתה הרע והתנועות והטרחים והשינה והקיצה, כולם פועלים בו וזולתו מן האיברים במנוחה".

(ספר הכוזרי, מאמר שני)